

Wendelen naar Rome in het Heilig jaar 1600

Wendelen op 68-jarige leeftijd, ets van Philip Fruytiers (1648)

Godfried Wendelen is de grootste naam in de geschiedenis van de kleine maar belangrijke stad Wuest-Herk in het Graafschap Loon (nu Herk-de-Stad), waar hij in 1580 werd geboren. Govaart Wendelen (of Godfried of Godefridus Wendelen, zoals hij zichzelf graag noemde) is misschien niet de meest klinkende naam onder onze Nederlandstalige wetenschappers. Maar wedden dat je aan het eind van het verhaal van zijn leven toch zal staan te kijken van wat die Govaart uit Herk-de-Stad allemaal gepresteerd heeft?

In het Heilig jaar 1600 verbleef de twintigjarige Wendelen in het Franse Marseille omdat de heldere hemel in de Provence er meer mogelijkheden bood voor zijn sterrenkundige waarnemingen. Zijn universitaire studies kunstgeschiedenis en wetenschappen had hij toen al afgerond in Doornik en Leuven. De diepgelovige Wendelen, die op latere leeftijd priester zou worden, besloot in juli 1600 de pelgrimstocht naar Rome aan te vatten om er de aflaat van het Heilige Jaar te verdienen.

De Via Francigena

Reizen in 1600 gebeurde te voet, te paard of voor de rijkere per koets. Buiten het feit dat hij in juli 1600 vertrok naar Rome, en dat hij op het einde van het jaar terug in Marseille was, liet Wendelen ons weinig details na over zijn bedevaart naar Rome. Maar ook zonder notities kunnen we ons zijn pelgrimstocht levendig voor de geest halen. Al in de tweede helft van de achttiende eeuw kwam er een goed georganiseerde bedevaartstroute tot stand tussen het Frankische Rijk en Rome, de Via Francigena. In 1600 waren er al drie veelgebruikte pelgrimsroutes van het Noorden naar Rome, maar pelgrims zoals Wendelen, die uit Zuid-Frankrijk of Spanje kwamen, bleven gebruikmaken van de klassieke Via Francigena die hen langs de Italiaanse westkust doorheen Toscane naar Rome bracht.

Vanuit Marseille reisde Wendelen via Avignon, Nice en de kustweg naar Genova om in Luni het eerste stadje op de oude Via Francigena te ontdekken. De bedevaart naar Rome duurde niet alleen lang omdat de pelgrim te voet of te paard de tocht van 900 km moest afleggen, maar ook omdat er belangrijke middeleeuwse knooppunten op de weg lagen. Zo kwamen de pelgrims na Luni in Lucca, Siena, Acquapendente, Bolsena en Viterbo waar veel pelgrimsherbergen en gasthuizen onderdak boden. In elk van die middeleeuwse stadjes konden de pelgrims prachtige kathedralen bezoeken en christelijke relieken, miraculeuze kruisbeelden, iconen, en cryptes bewonderen.

Maar toen de twintigjarige Wendelen in september 1600 op de Via Aurelia voor de Aureliaanse muur stond die Rome al eeuwen omarmde, en onder de Porta Aurelia doorliep om de wijk Trastevere te betreden, moet hij overweldigd zijn geweest door dat geweldige Romeinse bouwwerk. Govaart Wendelen is nog onder de oude Porta Aurelia doorgewandeld die toen in verval was. Enkele jaren later werd onder Paus Urbanus VIII gestart met de vervanging van deze poort door de Porta San Pancrazio. Trastevere, waar Wendelen Rome binnenstapte, was toen al een schilderachtige en levendige wijk met kronkelende straatjes. Die avond zal hij zeker al de kerk Santa Maria in Trastevere bezocht hebben om God te bedanken voor zijn behouden aankomst in

Rome. Wendelen zal er die dag ook zeker onderdak gevonden hebben in een hospitium of gastenhuis. Religieuze instellingen zoals kloosters boden in die tijd onderdak aan pelgrims. Deze accommodaties waren meestal eenvoudig maar schoon, en vaak gratis of tegen een kleine donatie beschikbaar. Hospitia waren zeer populair onder pelgrims, aangezien Rome het belangrijkste bedevaartsoord was in 1600.

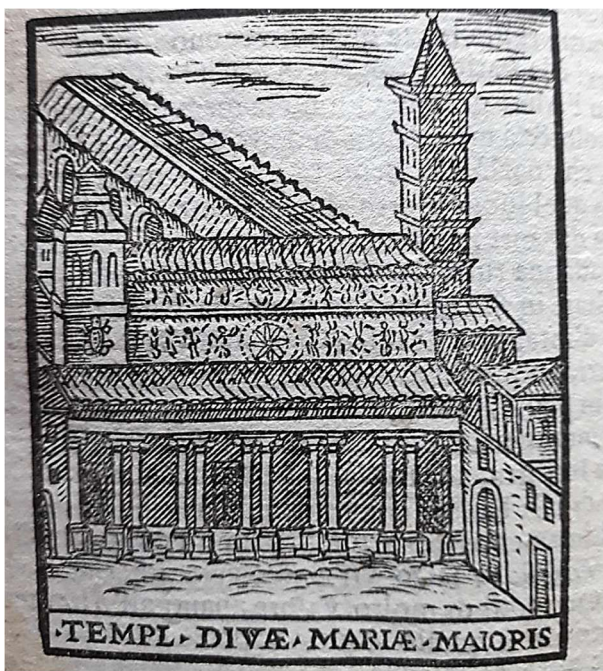

Le sette chiese di Roma (1575)

Govaart Wendelen was naar Rome gewandeld als pelgrim en dus moest hij, zoals duizenden andere pelgrims dat jubeljaar, de giro delle sette chiese doen. De zeven pelgrimskerken van Rome waren de zeven kerken die bedevaarders naar Rome moesten bezoeken om in aanmerking te komen voor een volle aflaat die aan hun pelgrimage was verbonden. De bedoeling was dat deze kerken door pelgrims in het tijdsbestek van één dag werden bezocht. De daartoe uitgestippelde route werd in de zestiende eeuw ontworpen door de heilige Filippus Neri en bestaat ongeveer 25 kilometer. Het betrof de zeven basilieken, te bezoeken in volgende volgorde: Sint-Pietersbasiliek, Sint-Paulus buiten de Muren, Sint-Sebastiaan buiten de Muren, Sint-Jan van Lateranen, Santa Croce in Gerusalemme, Sint-Laurens buiten de Muren en Santa Maria Maggiore.

Wendelen heeft de Sint-Pietersbasiliek bezocht als bouwwerf. Michelangelo was gestorven in 1564 en kon de bouw niet afronden. De basiliek werd pas in 1626 voltooid. Maar Michelangelo had één van zijn meesterwerken nagelaten, de Sixtijnse kapel. Het plein voor de basiliek had nog niet de elliptische vorm die Bernini (1598-1680) er later aan gegeven heeft maar was toch al een belangrijke ontmoetingsplaats voor de pelgrims. Paus Clemens VIII verbleef toen in het Palazzo Quirinale, dat nu de residentie is van de Italiaanse President.

En Wendelen heeft nog veel meer kunnen zien in die nazomer van 1600. Rome was in die tijd het centrum van de artistieke barokke wereld. Dit was voor een groot stuk te danken aan de aanwezigheid van twee kunstenaars, Annibale Carracci (1560-1609) en Caravaggio (1571-1610). Carracci en Caravaggio waren in 1600 allebei aan het werk in de kerk Santa Maria del Popolo op de Piazza del Popolo. Dat zal de pelgrims van toen zeker niet ontgaan zijn. De Piazza del Popolo had nog niet de huidige vorm maar de Egyptische obelisk stond er toen al te pronken.

Santa Maria Maggiore (uit: *Le cose maravigliose dell'alma città di Roma*, 1588).

Het Rome van 1600 was bovendien een zeer kosmopolitische samenleving en trok grote aantallen kunstenaars uit heel Italië en uit Noord-Europa aan. De Vlaamse kunstenaars konden elkaar ontmoeten in de San Giuliano dei Fiamminghi. Een wandeling door het Rome van 1600 was ook niet te versmaden: Piazza Navona was in 1600 een aantrekkelijke marktplaats, nog zonder de centrale fontein van Bernini maar al wel met de Fontana del Nettuno en de Fontana del Moro. Ik vraag mij af of hij er, net zoals ik, al eens graag binnen ging in de Chiesa di Nostra Signora del Sacro Cuore. De Piazza del Campidoglio was nog zo een meesterwerk van Michelangelo en toen al het centrum van het Romeinse politieke en culturele leven. Het Pantheon, het antieke tempelgebouw van de Romeinen was al in de zevende eeuw omgebouwd tot een kerk, en ook in 1600 een belangrijke en indrukwekkende bezienswaardigheid. Hoewel het Forum

Romanum in 1600 al grotendeels in verval was geraakt, was het een plaats van groot historisch belang met ruïnes van oude Romeinse tempels, basilieken en triomfbogen.

Het oorspronkelijke mausoleum Castel Sant'Angelo werd in 1600 gebruikt als fort en pauselijke residentie. De Piazza Farnese was in 1600 met twee fonteinën de plaats voor de uitstraling van de macht van de familie Farnese. De Campo de' Fiori was naast marktplaats ook de plaats waar de executies plaatsvonden. Op 17 februari van dat jaar 1600 was Giordano Bruno er op de brandstapel gestorven op bevel van de paus. Hij was als priester en wetenschapper een aanhanger van de leer van Copernicus, net zoals de latere Wendelen. Govaart zal zijn theorieën dat jaar in Rome wel voor zich gehouden hebben...

Na enkele maanden in Rome te hebben verbleven, keerde Wendelen tegen het einde van dat jaar terug naar Marseille en naar een briljante toekomst. "Denken is de beste bezigheid", was zijn levensmotto. Deze allesweter van zijn tijd heeft gepionierd in wetenschap, vooral in de sterrenkunde. Zozeer zelfs dat er een maankrater naar hem genoemd is: de Vendelinus. Hij zwierf jarenlang door Europa en stond in correspondentie met de grootste geleerden van zijn tijd zoals Constantijn Huygens en Descartes. Zij noemden hem de grootste onder hen, hij die alle wetenschap bevatte. Godfried Wendelen richtte de eerste Franse sterrenwacht op. Newton citeerde hem in zijn 'Principia'. Pieter Paul Rubens was één van zijn vrienden.

- Bronnen:**
- * Guy Leus, Govaart Wendelen;
 - * Clare Robertson, *Rome 1600. The City and the visual Arts under Clement VIII* (Yale University Press 2015);
 - * De Zusters van OLV Ten Bunderen, *De bedevaartswegen naar Rome in de Middeleeuwen*.

Auteur: Danny Jamers, Herk-de-Stad

S.P.Q.R. Nieuwsbrief

Uw portie nieuws
uit Rome en over Italië

Informatie voor leden van S.P.Q.R.,
vereniging van en voor Romeliefhebbers

WWW.SPQR.BE

© Copyright S.P.Q.R.

De informatie in deze nieuwsbrief is afkomstig van diverse bronnen en wordt samengesteld door meerdere mensen. De oorspronkelijke bron van het bericht kan niet altijd worden achterhaald. Waar mogelijk en indien geweten plaatsen wij steeds een bronvermelding.

S.P.Q.R. neemt geen verantwoordelijkheid voor het hier gepubliceerde nieuws. Het is toegestaan deze nieuwsbrief in zijn geheel en zonder wijzigingen verder te verspreiden naar andere geïnteresseerden.